

DUURZAAMHEIDSMONITOR HAARLEM 2015

Haarlem november 2016
Gemeente Haarlem
Stadzaken/ Afdeling milieu

1 Inleiding

Achtergrond

In september 2015 is het Duurzaamheidsprogramma voor de jaren 2015-2019 vastgesteld (BBV 2015/245568). In dit programma werd nadere invulling gegeven aan het coalitie programma Samen Doen! voor wat betreft het thema duurzaamheid. Aangegeven werd op welke speerpunten en prioriteiten van duurzaamheidsbeleid het college in deze periode gaat focussen en welke doelen daarbij worden gesteld op weg naar een Duurzaam Haarlem. De kaders uit de nota's Haarlem Duurzaam en Haarlem Klimaat Neutraal (HKN) 2030 zijn hiervoor als uitgangspunt genomen. In dit meerjarige Duurzaamheidsprogramma werd aangegeven dat er wel een jaarlijkse monitoring blijft plaatsvinden, op basis van een beperkt aantal indicatoren. In juli 2016 selecteerde het college in de informatienota Indicatoren Duurzaamheidsmonitor (BBV 2016/265407) daarvoor 17 kernindicatoren. In deze monitor kijken we aan de hand van deze kernindicatoren terug op de vorderingen in 2015.

Leeswijzer

Voor u ligt de Duurzaamheidsmonitor 2015. Hierin geeft het college een beknopt overzicht van de voortgang in 2015 van het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019. In het tweede hoofdstuk wordt op hoofdlijnen ingegaan op de belangrijkste ontwikkelingen in 2015 die aanleiding gaven om het duurzaamheidsbeleid bij te stellen ten opzichte van het Duurzaamheidsprogramma. Vervolgens wordt aan de hand van de 17 kernindicatoren de voortgang vergeleken met de doelstelling voor 2019. In hoofdstuk 3 worden de 17 kernindicatoren in één overzichtsfiguur weergegeven en kort geëvalueerd. In het 4e hoofdstuk worden ze -gegroepeerd per speerpunt- beknopt toegelicht in de vorm van factsheets. Waar relevant wordt daarbij context van de indicator toegelicht bijvoorbeeld de ontwikkeling in de tijd of in een vergelijking met verwante grootheden of categorieën.

Het voor de eerste keer inzamelen van de meeste benodigde gegevens voor de indicatoren heeft tot een relatief late rapportage over 2015 geleid. Uitgangspunt is dat nu de werkwijze voor dit inzamelen vastligt, de monitor voortaan in de eerste helft van het jaar na het te rapporteren jaar beschikbaar is. Hierbij blijft wel enige afhankelijkheid van de rapportagedatum van externe partijen.

Een verbetering van de monitoring van de voortgang van de energie-gerelateerde projecten is te verwachten van de in 2017 vast te stellen Routekaart Duurzaamheidsprogramma (zie ook hoofdstuk 2). Dit zal een betere kwantitatieve basis geven voor de indicatoren en voor de evaluatie daarvan. Waar nodig worden kernindicatoren dan aangepast of aangevuld.

Ten slotte wordt erop gewezen dat, zoals aangegeven in de eerder genoemde nota Indicatoren duurzaamheidsmonitor, ook een doorlopende online monitor wordt opgebouwd. Deze zal een breder cijfermatig overzicht van de voortgang van het duurzaamheidsbeleid geven. Naar verwachting is de eerste versie van deze 'groei-database' eind 2016 te raadplegen.

2 Ontwikkelingen Duurzaamheidsbeleid in 2015

Drie belangrijke landelijke ontwikkelingen in 2015/aanvang 2016 hebben zich voorgedaan of zijn afgerond na de vaststelling van het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019. Dit zijn:

- a. Het vonnis van de Rechtbank Den Haag (24-06-2015) in de zaak van Urgenda tegen de Nederlandse Staat. Daarbij is Urgenda in het gelijk gesteld dat de Nederlandse ambitie en beleid op het gebied van uitstoot van broeikasgassen te beperkt zijn om te kunnen voldoen aan internationale afspraken. De Nederlandse staat heeft besloten dit beleid aan te passen.
- b. Het Klimaatverdrag van Parijs (12 december 2015) noodzaakt eveneens tot grotere stappen om de CO₂-uitstoot te verlagen.
- c. In het Energierapport Transitie naar duurzaam (januari 2016) gaat het kabinet in op de consequenties van het voorgaande en op de toekomst van het aardgas. De minister van EZ geeft hierin aan dat het aardgas voor 2050 niet meer beschikbaar zal zijn voor ruimteverwarming en vervangen zal worden door andere, duurzame, energiebronnen. Consequentie is ook dat nieuwe woningen en wijken niet meer per definitie worden aangesloten op het gasnet.

Ook voor de gemeente Haarlem zijn deze ontwikkelingen reden om te zoeken naar noodzakelijke aanpassingen van het duurzaamheidsbeleid. Hierover is een afzonderlijke nota 'Versnelling van het Duurzaamheidsprogramma' in voorbereiding. Hierin wordt ook ingegaan op de verwerking van het in 2015 uitgevoerde onderzoek naar zulke versnellingsmogelijkheden.

Tevens wordt daarin het uitwerken van scenario's voor een Routekaart Duurzaamheidsprogramma beschreven. Er komen steeds betere tools, modellen en online thema-atlassen beschikbaar waarmee scenario's kunnen worden opgesteld en onderling vergeleken. Vervolgens kan worden bepaald welke voorzieningen, maatregelen en investeringen er nodig zijn om op een bepaald tijdstip klimaatneutraal te zijn. Met deze hulpmiddelen zijn een viertal scenario's verkend. Eén daarvan wordt vervolgens nader doorgerekend. In het eerste kwartaal van 2017 wordt een eerste versie van de Routekaart door het college aangeboden aan de raad. De rekenmodellen zullen ook een helderder kwantitatieve monitoring mogelijk maken van HKN en zullen met de Duurzaamheidsmonitor worden afgestemd.

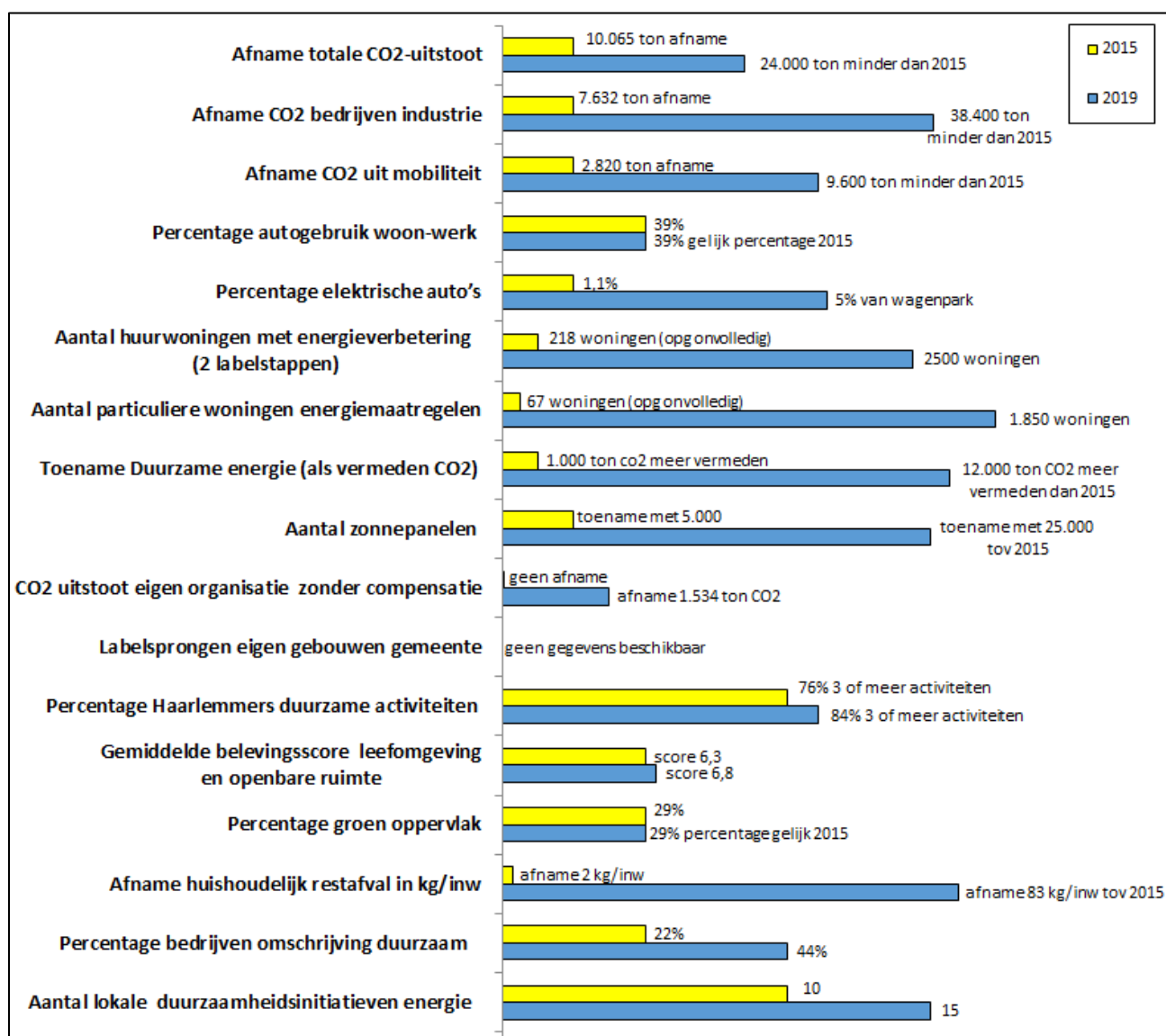
Voor de *uitvoering* van het duurzaamheidsbeleid in de gebouwde omgeving is een relevante ontwikkeling dat het systeem van energie labels voor woningen wordt vervangen door de Energie-Index. Nieuwe afspraken met de corporaties worden ook hierin uitgedrukt.

Ten slotte brak in 2015 de Circulaire Economie landelijk breed door als duurzaamheidsthema. Aspecten van Circulaire Economie kregen al aandacht in het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019, maar de aftrap voor specifieke gemeentelijke inzet vond einde 2015 plaats met het evenement Circus Circulair, het opstellen van een ideeënboek ('Bid-book Circus Circulair'), en een website (<http://www.circuscirculair.nl>). Mede op basis van de verzamelde input is vervolgens in 2016 een start programma Haarlem Circulair opgesteld. Op het deelthema hergebruik droeg dit bij aan het overnemen van de ambitieuze VANG doelstellingen om het huishoudelijk restafval te minimaliseren –met slechts een beperkte vertraging van de realisatiedatum-. Dit is in 2016 uitgewerkt in het Strategisch Plan Afvalscheiding (12-4-2016, BBV 2016/148113).

3 De kernindicatoren voor het Duurzaamheidsbeleid op rij

In onderstaand overzicht staat de voortgang in 2015 van de 17 kernindicatoren in 2015 (geel) tegenover de opgave tot 2019 (blauw). Bijvoorbeeld is de vermindering van de CO₂ –uitstoot in 2015 uitgezet tegen de vermindering die bereikt moet zijn in 2019. De schaalverdeling varieert per kernindicator. Om de voortgang in 2015 te kunnen vergelijken met de opgave, ook als dat jaar zelf referentiejaar is voor de doelstelling, is de afgebeelde opgave uitgezet ten opzichte van het begin van dat jaar. Bij kernindicatoren uitgedrukt in percentages is het totale gemeten percentage in 2015 uitgezet tegen het doelpercentage in 2019.

Figuur 1: De scores van de kernindicatoren voor het duurzaamheidsbeleid 2015 in vergelijking met de doelstellingen voor het jaar 2019 uit het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019.

Uit het overzicht blijkt dat in 2015 ten minste een evenredig aandeel in de ten doel gestelde verbetering tot 2019 werd bereikt voor wat betreft totale CO₂-uitstoot en CO₂-uitstoot uit mobiliteit, bedrijven en elektrische auto's.

Percentages Haarlemmers die duurzame activiteiten uitgevoerd hebben (tenminste 3 soorten activiteiten), groen oppervlak en duurzame bedrijven zijn vóór 2015 niet bepaald. Verandering is daardoor nog niet in te schatten. Geringe verbetering trad op in de afvalscheiding (2 kg huishoudelijk restafval/inwoner minder). De maatregelen van het SPA (vanaf 2016) moeten de doelstellingen voor 2019 toch haalbaar maken. De gemiddelde beleving van de leefomgeving en ruimtelijke omgeving scoorde in 2015 een 6,3; deze waarde werd ook in 2014 al gemeten en is feitelijk al jaren vrijwel constant. Mogelijk blijkt de ambitie van 0,5 punt toename in 2019 daarom erg hoog.

Voor autogebruik en groenoppervlak is de doelstelling: stabilisatie op de waarde van 2015. Voor het autogebruik lag dit percentage in 2014 nagenoeg gelijk (38%).

Over aantallen woningen waar energiemaatregelen zijn getroffen en/of gemaakte labelsprongen in 2015 zijn niet van alle grote externe partijen gegevens ontvangen. De prestaties zijn daarom onderschat. De overgang naar de systematiek van de energie-index speelde een rol in de beperkte aanlevering.

Voor het eigen strategisch gemeentelijk vastgoed loopt een brede inventarisatie van de huidige labels en mogelijke maatregelen. Eind 2014 werd het energiezuinige Zijlpoort opgeleverd; daardoor kon onder andere het zeer onzuinige Brinkmann-gebouw worden verlaten. Dit werkte voor het eerst door in 2015. Daarnaast zijn geen andere grote projecten in de eigen organisatie doorgevoerd. De eigen organisatie voldoet wel aan de doelstelling van klimaatneutraliteit in 2015, zoals die in Haarlem Klimaat Neutraal is geformuleerd. Dit komt door de inkoop van groene stroom en CO₂-gecompenseerd gas. Vooralsnog is er geen zicht op voldoende biobrandstoffen op korte termijn om ook zonder compensatie voor het gasverbruik klimaatneutraal te worden. De benodigde vermindering van fossiel brandstofgebruik voor verwarming van de gemeentelijke gebouwen zal dus vooral moeten worden behaald door energiemaatregelen zoals isolatie en warmteopslag, wellicht aangevuld met elektrische verwarming met groene stroom.

Voor de CO₂-uitstoot uit mobiliteit bleek dat de doelstelling feitelijk al in 2014 bereikt werd. De doelstelling is daarom aangepast naar 5% minder CO₂-uitstoot ten opzichte van 2015.

Wat betreft duurzame energie geldt eveneens dat de aanvankelijke doelstelling van 15% van het energiegebruik in 2010 reeds enkele jaren gehaald wordt. Dit komt wel grotendeels door gebruik van groene stroom waarvan het aandeel in het totale stroomgebruik erg onzeker is. De inschatting kan echter als een minimum beschouwd worden. De doelstelling is daarom bijgesteld naar 8% méér vermeden CO₂ ten opzichte van 2015. In 2016/2017 zal via enquêtes het actuele percentage groene stroom worden afgeleid.

Het aantal duurzaamheidsinitiatieven op wijkniveau bedroeg in 2015 10 stuks; het doel van 15 stuks in 2019 lijkt goed haalbaar. Bovenlokale samenwerking is geen kernindicator; Haarlem neemt deel in 5 van zulke samenwerkingsverbanden.

4 Toelichting per indicator

In dit laatste hoofdstuk wordt per indicator een beknopte toelichting gegeven in de vorm van factsheets. Waar relevant wordt de context van de indicator toegelicht in een grafiek met de ontwikkeling in de tijd en/of de verhouding tot andere categorieën.

4.0 Totale CO2-uitstoot Haarlem

Indicator	Totale CO2 uitstoot Haarlem
Waarde 2015	798.339 ton CO2.
Doel 2019	In 2019 daling met 24.000 ton CO2 t.o.v. 2015, dus naar 774.339 ton.
Opgave	Daling met 24.000 ton CO2 in 4 jaar tijd (dus 6.000 ton CO2 per jaar).
Prestatie 2015	Daling met 10.064 ton CO2 t.o.v. 2014.
Toelichting	De totale CO2-uitstoot van Haarlem is het gevolg van de som van het energiegebruik door particulieren (wonen), bedrijven en verkeer. Dit is zonder correctie voor (CO2-vrije) groene stroom.
Nauwkeurigheid	Vrij goed, gebaseerd op gegevens energiedistributeurs.
Zwakke kant	Onzekerheid over aandeel groene stroom en opgewekte duurzame energie in het totale energieverbruik (zie ook 4.4)
Wat gaat goed	Enkele jaren op rij al daling van totaal CO2, nu wel een kleine stijging bij particulieren, mogelijk door fluctuaties aantal woningen.
Wat gaat minder goed	Grotere stappen zijn nodig om in 2030 klimaatneutraal te zijn.
Op schema?	Ja, gezien vanuit doelstelling Duurzaamheidsprogramma wel.
Doorgaan lopend beleid	Vanuit in hoofdstuk 2 genoemde ontwikkelingen is aanscherping nodig (ook landelijk).
Wijziging 2016/2017	Nota Versnelling in voorbereiding. Routekaart Duurzaamheidsprogramma in voorbereiding die benodigde prestaties per scenario beter in beeld brengt.
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	Zie infographic.
Grafiek	Verloop sinds 2008 onderverdeeld naar verbruiksgroep; Totaalplaatje 'infographic'.
Opmerkingen	-

CO₂-uitstoot naar verbruiker, 2008-2015

	particulieren	bedrijven	verkeer	totaal
2008	227.785	388.113	209.398	825.296
2009	274.767	366.719	207.135	848.684
2010	256.640	387.060	206.321	850.021
2011	224.308	429.170	208.004	861.482
2012	219.085	423.870	209.160	852.115
2013	230.254	397.779	205.653	833.686
2014	220.411	392.483	195.590	808.484
2015	220.718	384.851	192.770	798.339

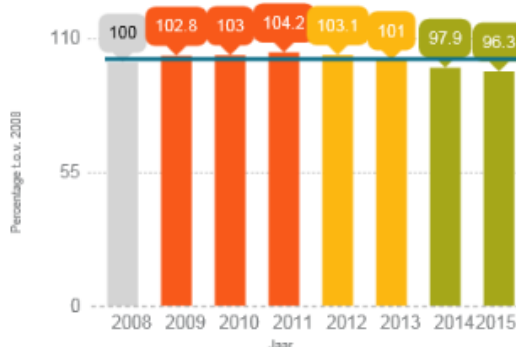
Bron: Liander

CO2 monitor 2015

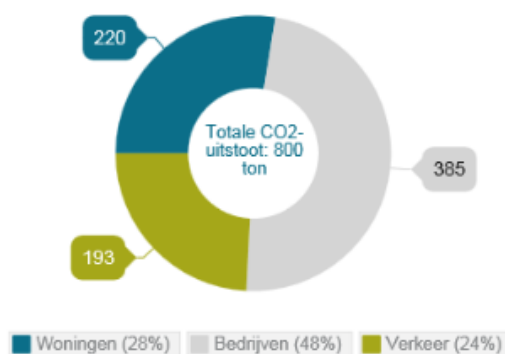

Ontwikkeling CO2-uitstoot Haarlem

Voor het vierde jaar op rij daalt de uitstoot van CO2 in Haarlem. Sinds 2014 is de uitstoot onder de 100%, het niveau in het startjaar 2008.

Totale CO2-uitstoot in 2015

4 jaar op rij dalende.

Lichte stijging 0,1% t.o.v. 2014

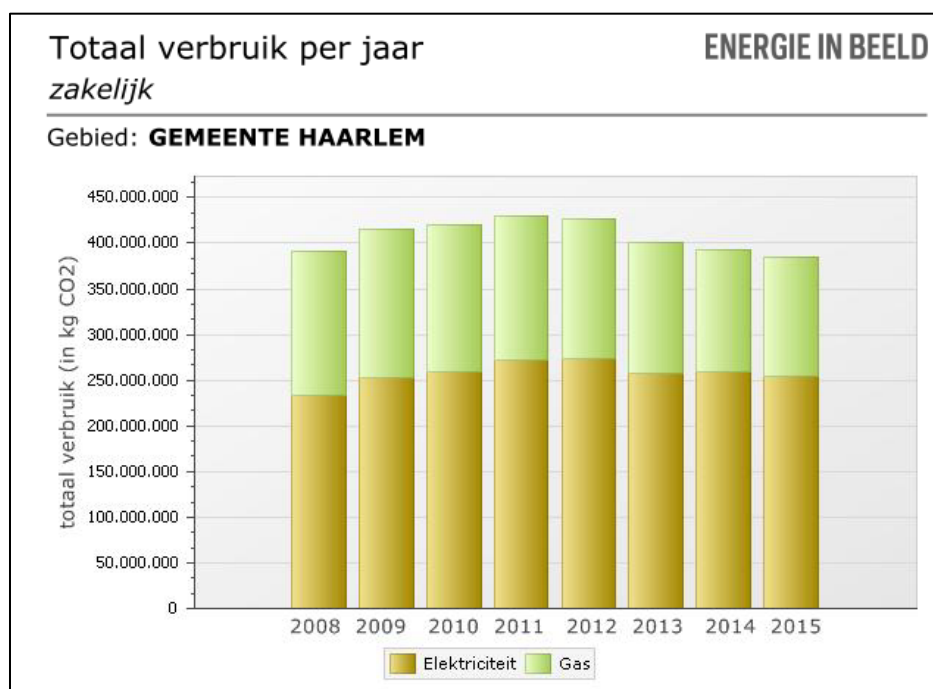

Daling door minder personenauto's, bestelauto's en speciale voertuigen in Haarlem.

4.1 Speerpunt industrie en bedrijven

4.1.1 CO2 uitstoot industrie en bedrijven

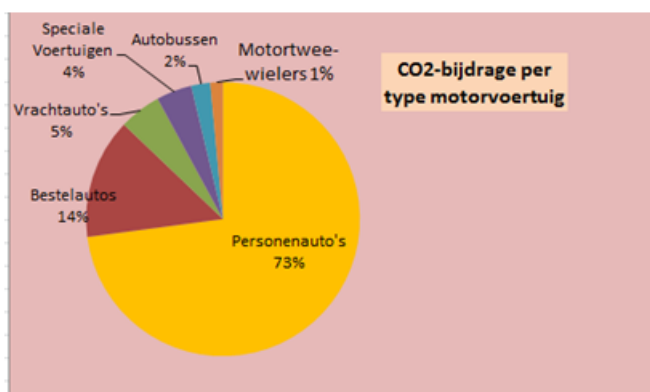
Indicator	CO2 uitstoot industrie en bedrijven
Waarde 2015	384.000 ton CO2.
Doel 2019	In 2019 gedaald met 38.400 ton CO2 (10%) t.o.v. 2015 dus terug naar 345.600 ton CO2.
Opgave	Daling met 38.400 ton CO2 in 4 jaar tijd, dus 9.400 ton CO2 per jaar.
Prestatie 2015	Daling met 7.600 ton CO2 t.o.v. 2014.
Toelichting	Bedrijven en industrie leveren ruwweg de helft van de CO2-uitstoot.
Nauwkeurigheid	Goed omdat deze wordt bepaald uit meetgegevens van stroom en elektraverbruik.
Zwakke kant	Geen gegevens over duurzame energie binnen bedrijven.
Wat gaat goed	Al 4 jaar op rij een lichte daling.
Wat gaat minder goed	Onzekerheid over tempo / voldoende daling (afgelopen jaren 1-2%, behalve 1 jaar 6% in 2013). Grotere stappen nodig om in 2030 klimaatneutraal te zijn.
Op schema?	Niet zeker of doel 2019 zo haalbaar is, wel is de verwachting dat het effect van strengere handhaving van verplichte energiemaatregelen groeit.
Doorgaan lopend beleid	Vanuit genoemde ontwikkelingen is aanscherping nodig (ook landelijk).
Wijziging 2016/2017	Niet nodig vanuit duurzaamheidsprogramma, wel voor aanscherping ambities. Nota Versnelling en Routekaart in voorbereiding.
Andere ontwikkelingen	-.
Opsplitsingen/ andere getallen	Zie infographic totaal CO2 (par. 4.0).
Grafiek	Verloop verbruik gas/elektra bedrijven en industrie sinds 2008.
Opmerkingen:	-

4.2 Speerpunt mobiliteit

4.2.1 CO2 uitstoot mobiliteit Haarlem

Indicator	CO2-uitstoot uit mobiliteit
Waarde 2015	192.770 ton CO2.
Doel 2019	In 2019 CO2-uitstoot gedaald met 9.638 ton t.o.v. 2015 (5%). Dus uitstoot naar 183.100 ton in 2019.
Opgave	Daling met 9.638 ton CO2 in 4 jaar tijd (dus 2.410 ton CO2 per jaar).
Prestatie 2015	Daling met 2.820 ton CO2 t.o.v 2014.
Toelichting	Uitstoot uit mobiliteit. Wordt berekend uit gegevens wagenpark in Haarlem en extrapolatie landelijke cijfers (RDW).
Nauwkeurigheid	Voldoende.
Zwakke kant	Landelijke cijfers geëxtrapoleerd naar Haarlem op basis van kentekenregistratie.
Wat gaat goed	Paar jaar dalend (door minder autobezit). Aanvankelijk doel, 5% t.o.v. 2010 is in 2014 al gehaald.
Wat gaat minder goed	Daling iets kleiner in 2015. Mogelijk gevolg aantrekken economie?
Op schema?	Ja.
Doorgaan lopend beleid	Ja.
Wijziging 2016/2017	-
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	Personenauto's dominante verkeersbron CO2: 73%; vervolgens bestelauto's 14%.
Grafiek	Bijdrage per type motorvoertuig aan CO2-uitstoot mobiliteit.
Opmerkingen	-

Bron: RDW/CBS

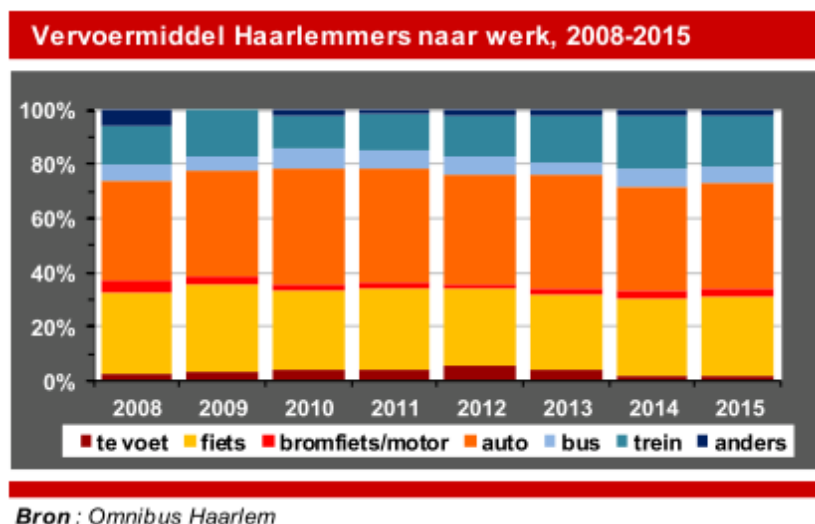
Totaal ton CO2 Mobiliteit 2015

Type motorvoertuig	Gem. uitstoot per voertuig (ton CO2/jaar)	Aantal voertuigen	Totaal CO2-uitstoot (ton CO2)
Personenauto's	2,38	59.060 (- 1,3%)	140.560
Bestelautos	6,14	4.458 (- 3,3%)	27.370
Vrachtauto's	33,36	287 (0%)	9.570
Speciale Voertuigen	20,84	387 (- 1,5%)	8.060
Autobussen	51,73	84 (0%)	4.350
Motortweewielers	0,54	5.280 (+ 1,0%)	2.860
TOTAAL		69.556 (- 1,2%)	192.770 (- 1,4%)

Bron: RDW/CBS

4.2.2 Aandeel auto in vervoerwijzekeuze

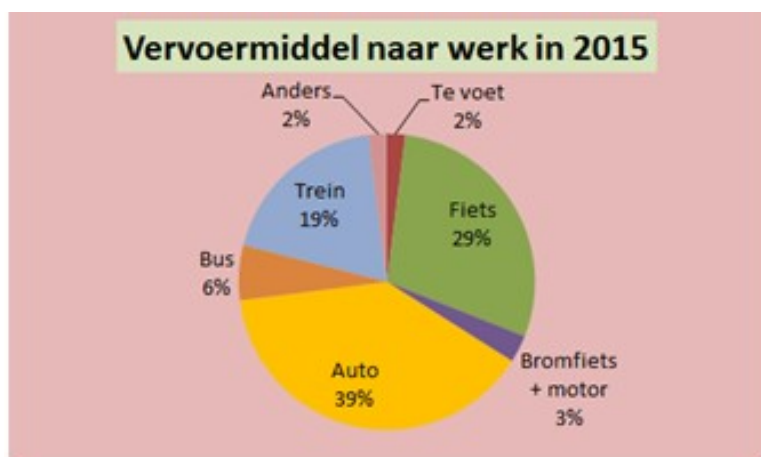
Indicator	Aandeel auto in vervoerwijzekeuze
Waarde 2015	39%
Doel 2019	Gelijk aan 2015 dus 39%
Opgave	Gelijk houden aandeel auto bij groeiende mobiliteit
Prestatie 2015	Toename met 1procentpunt t.o.v. 2014
Toelichting	Om de milieugevolgen van het verkeer te beperken zijn er ruwweg twee aangrijpingspunten: verminderen van het autogebruik door de keuze van schone(re) vervoerswijzen te stimuleren (met name fiets en OV) en het schoner maken van de auto zelf. De verdeling over de vervoerswijzen is bekend als de modal split. Deze wordt in Haarlem benaderd uit de Omnibusenquête (rapportage 'Staat van Haarlem'). Het betreft de keuze voor het woon-werk verkeer: met welk vervoermiddel legt men de grootste afstand daarvan af.
Nauwkeurigheid	Zeer indicatief, nauwkeuriger onderzoek vraagt grote investeringen
Zwakke kant	o.a. geen onderscheid per reis afstand
Wat gaat goed	Haarlem zet actief in op bevorderen van alternatieven voor de auto, ook in de Structuurvisie Openbare Ruimte.
Wat gaat niet goed	Lichte toename in 2015, wellicht indicatie aantrekkende economie
Op schema?	Ja
Doorgaan lopend beleid	Ja
Wijziging 2016/2017	Modal shift naar meer fiets wordt ook verwerkt in Structuurvisie openbare ruimte.
Andere ontwikkelingen	Elektrische fiets kan aandeel fiets op middellange afstand vergroten
Opsplitsingen/ andere getallen	Verdeling over auto/fiets/bus/trein/voet. Top 3: Auto 39%; fiets 29%; trein 19%.
Grafiek	Ontwikkeling verdeling over modaliteiten sinds 2008; cirkeldiagram verdeling 2015.
Opmerkingen	Afstand is belangrijk: Fiets op korte afstand; indien ook werk in Haarlem dan 65% fiets. Trein voor lange afstand: groei met de helft sinds 2010.

Vervoermiddel Haarlemmers naar werk in %, 2008-2015

jaren	te voet	fiets	bromfiets + motor	auto	bus	trein	anders
2008	3	30	4	37	6	14	6
2009	3	32	3	39	5	17	0
2010	4	29	2	43	7	12	2
2011	4	30	2	42	6	14	1
2012	6	28	2	40	7	15	2
2013	4	28	2	42	5	17	2
2014	2	28	3	38	7	19	2
2015	2	29	3	39	6	19	2

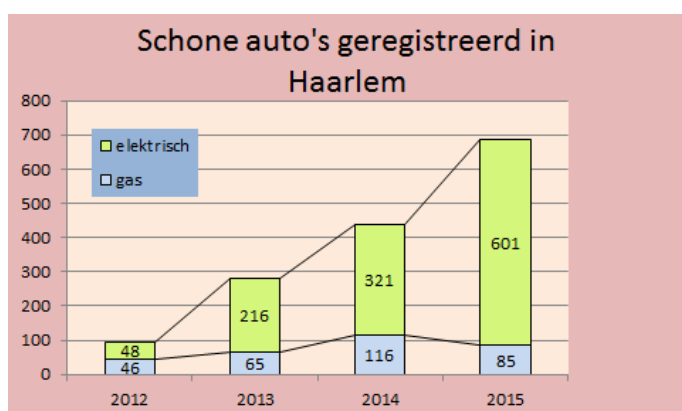
Bron : Omnibus Haarlem

Bron : Omnibus Haarlem

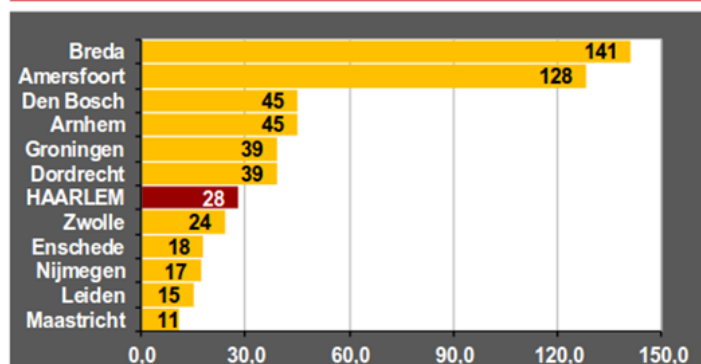
4.2.3 Aandeel elektrische en gas-auto's in totale wagenpark Haarlemmers

Indicator	Aandeel elektrische en groen gas-auto's in totale wagenpark Haarlemmers
Waarde 2015	686 (601 elektrisch, 85 gas) dit is ongeveer 1,1% van het wagenpark.
Doel 2019	groei naar 5% van wagenpark betekent ongeveer 2800 elektrische auto's (of groen gas auto's).
Opgave	Toename met ca. 2100 elektrische of groen-gas auto's in 4 jaar tijd.
Prestatie 2015	Toename met 249 schone auto's (+280 elektrisch, -31 groen gas).
Toelichting	Schoner maken van de vervoermiddelen, met name de auto, is de andere hoofdweg naar verminderen van de milieudruk door mobiliteit. Haarlem zet in op rijden op groen gas en vooral ook op elektriciteit. Een maat voor de toe-of afname van zulke schone auto's is het aantal in Haarlem geregistreerde kentekens.
Nauwkeurigheid	Indicator vormt een relatieve maat, op basis van aantal in Haarlem geregistreerde auto's. Lease auto's zijn vaak buiten Haarlem geregistreerd.
Wat gaat goed	Sterke relatieve groei.
Wat gaat minder goed	Aandeel is nog te klein om relevant te zijn voor de CO2-uitstoot. Populariteit elektrisch rijden wordt mogelijk minder door vermindering belastingvoordelen lease-auto's per 2016. Groei moet om de opgave te halen wel meer dan lineair blijven.
Op schema?	Ja.
Doorgaan lopend beleid	Ja.
Wijziging 2016/2017	Meer inzet op snellaad station.
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	Onderverdeling gas/elektriciteit.
Grafiek	Groei van het aantal schone auto's onderverdeeld naar gas en elektriciteit. Vergelijking met andere gemeenten (2014). Aanwezigheid van leasebedrijven en/of energiebedrijven met elektrische auto's mede oorzaak uitschieters.
Opmerkingen	Auto betreft 39% van de modal split, dus groot potentieel aandeel in reductie van CO2-uit mobiliteit.

Bron: RDW

Auto's op aardgas en elektriciteit per 10.000 inw., 2014

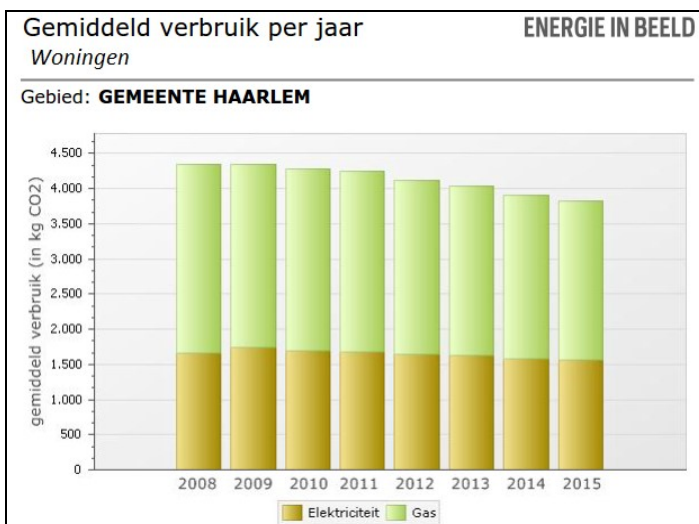
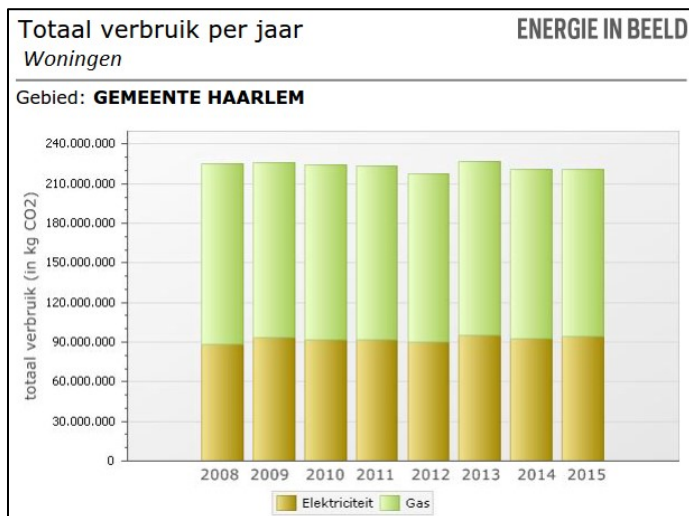
Bron: RDW

4.3 Speerpunt gebouwde omgeving

4.3.1 Bijdrage woningen aan CO2-uitstoot (geen kernindicator)

Uit het totaaloverzicht in paragraaf 4.0 blijkt dat de gebouwde omgeving voor ongeveer 25% bijdraagt aan de CO2-uitstoot. Dit is exclusief de utiliteitsbouw (kantoren en bedrijfspanden) die bij bedrijven en industrie meetelt. Na een aantal jaren van dalingen, was er in 2015 een minieme toename van de totale CO2 uitstoot uit de gebouwde omgeving. Mogelijk hangt deze samen met een toename van het aantal aansluitingen; het energieverbruik per huishouden laat nog steeds een afname van het energieverbruik (gas en stroom) zien.

Op dit moment is er (ook landelijk) nog geen doelstelling geformuleerd voor CO2 vanuit woningen. In de op te stellen Routekaart zal deze wel worden opgenomen.

4.3.2 Aantal huurwoningen dat met minimaal 2 labelstappen verbetert

Indicator	Aantal huurwoningen dat met minimaal 2 labelstappen verbetert
Waarde 2015	Nulstand niet bekend.
Doel 2019	2500 woningen (vanaf 2014 volgens de afspraken).
Opgave	2500 woningen in 5 jaar tijd dus 500 woningen per jaar.
Prestatie 2015	Onvolledige opgave. Alleen Ymere (218).
Toelichting	Met de drie corporaties is afgesproken dat 500 woningen per jaar zullen worden aangepakt.
Nauwkeurigheid	Slecht, door onvolledige monitoring door 2 van de 3 corporaties. Oorzaak hiervoor is ten dele de overstap op de Energie-Index waardoor monitoring van de afspraken lage prioriteit kreeg.
Wat gaat goed	Afspraken gemaakt.
Wat gaat minder goed	Met dit groeitempo is pas na 2040 de hele voorraad energie-onzuinige huurwoningen aangepakt.
Op schema?	Onvolledig monitoring, volgens expert judgement totale aantal wel gehaald.
Doorgaan lopend beleid	Nota versnelling duurzaamheidsprogramma in voorbereiding.
Wijziging 2016/2017	Nota versnelling duurzaamheidsprogramma in voorbereiding.
Andere ontwikkelingen	Versnelling noodzakelijk mede door 'Urgenda'uitspraak. Tevens ontwikkeling naar 'gasloze' toekomst.
Grafiek	Aandeel woningen in CO2 uitstoot zie infographic in 4.0.
Opmerkingen:	-

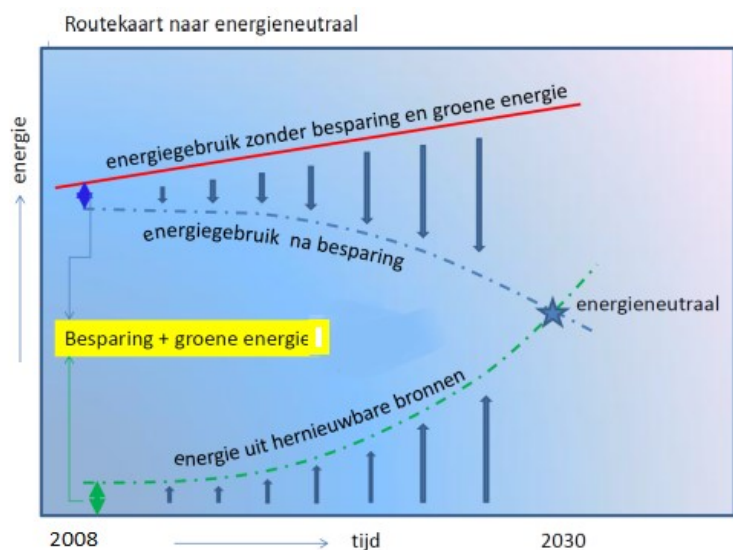
4.3.3 Aantal particuliere woningen waar energiemaatregelen zijn uitgevoerd.

Indicator	Aantal particuliere woningen waar energiemaatregelen zijn uitgevoerd
Waarde 2015	Onvolledige opgave.
Doel 2019	5% van het aantal particuliere woningen, dat is ongeveer 1900
Opgave	Circa 1900 woningen aangepakt in 4 jaar (dus 475 per jaar)
Prestatie 2015	Onvolledige opgave. Alleen vanuit Duurzaam Bouw Loket is een opgave ontvangen waaruit blijkt dat (ten minste) bij 67 woningen energiemaatregelen zijn getroffen naar aanleiding van verstrekt advies
Toelichting	Een dekkend beeld van de verbeteringen aan particuliere woningen is niet mogelijk. Particulieren wijzigen het geregistreerde energielabel doorgaans alleen bij voorgenomen verkoop, mede vanwege de kosten. Om toch een maat voor voortgang te hebben wordt uitgegaan van de aantallen woningen waar maatregelen zijn getroffen door of via drie belangrijke bedrijven / organisaties: Duurzaam Bouwloket; Haarlemse Huizenaanpak en DRZM.nl. Met deze organisaties/bedrijven is afgesproken dat zij de gegevens zullen bijhouden.
Nauwkeurigheid	Deze maat is slechts een indicatie omdat ook buiten deze adviseurs maatregelen worden uitgevoerd. Het is ook niet altijd bekend in hoeverre adviezen ook zijn uitgevoerd
Wat gaat niet goed	Gegevens konden alleen door Duurzaam Bouwloket worden geleverd
Op schema	Onbekend
Doorgaan lopend beleid	Registratie verbeteren, nieuwe afspraken en zo mogelijk vaste systematiek
Wijziging 2016/2017	Mogelijk aanpassingen voortvloeiend uit hogere ambitie
Andere ontwikkelingen	-
Grafiek	-
Opmerkingen:	-

4.4 Speerpunt Groene energie

4.4.1 Duurzame energie (als vermeden CO2)

Indicator	Duurzame energie (als vermeden CO2).
Waarde 2015	146.500 ton CO2-uitstoot vermeden door gebruik duurzame energie.
Doel 2019	Doel is 12.000 ton vermeden CO2 <i>meer</i> dan in 2015, dus naar 158.500 ton totaal. Dit is een bijstelling van het aanvankelijke doel dat in 2019 15% van het energiegebruik in 2010 duurzaam wordt opgewekt (125.500 ton vermeden CO2). Dat werd al eerder bereikt.
Opgave	12.000 ton in 4 jaar dus 3.000 per jaar
Prestatie 2015	1.000 ton extra vermeden CO2 t.o.v. 2014
Toelichting	Omvat opgewekte duurzame energie in Haarlem plus ingekochte duurzame energie (groene stroom en groen gas). In de waarde 2015 (146.500) is een correctie verwerkt voor een deel van de groene stroom voor de eigen organisatie (m.n. openbare verlichting) die eerder niet was meegeteld. Zonder correctie (die ook voor 2014 geldt) is de waarde 2015 141.500 ton vermeden CO2 (1.000 meer dan 2014). Tevens is rekening gehouden met het stilstaan van de windmolens op Schoterhoog.
Nauwkeurigheid	Veel gestapelde onzekerheden: met name aandeel groene stroom in inkoop van huishoudens en bedrijven en aandeel andere duurzame energie bedrijven.
Goede kant	Geeft in elk geval een ordegrrootte.
Zwakke kant	Energiebesparing of eigen opwekking is niet altijd te onderscheiden. Niet alle projecten staan in de database. Het aandeel groene stroom is niet exact bekend, gegevens niet verstrekt door energiebedrijven. Enquêtes niet actueel.
Wat gaat goed	Aantal zonnepanelen neemt fors toe. En aandeel groene stroom lag in 2012 al rond de helft van het stroomgebruik van de huishoudens.
Wat gaat minder goed	Actuele percentage groene stroom onbekend. Duurzame energieopwekking in Haarlem is nog slechts fractie van energiegebruik. Geothermie fors potentieel, maar vergt grote investeringen, mede omdat huidige infra nog niet is afgeschreven.
Op schema?	Onzeker door grote marges in de verschillende deelstromen.
Doorgaan lopend beleid	Ja, maar inzet op grotere stappen nodig, voortzetten pilot geothermie.
Wijziging 2016/2017	In 2016/2017 wordt het percentage groene stroom opnieuw geïnventariseerd om hierover meer zekerheid te krijgen.
Andere ontwikkelingen	Beleid mikt op uitfasen gasgebruik. Verminderen door energiebesparing, vervanging door (duurzame) elektriciteit, ontwikkelen geothermie.
Opsplitsingen	In ton vermeden CO2: door gebruik groene stroom 112.553 ton; door zonnepanelen 1.996 ton en (overige) duurzame energie en projecten (maximaal) 32.500 ton.
Grafiek	Schema met rol energiebesparing, energieopwekking en gebruik groene stroom bij bereiken klimaatneutraal. In de praktijk zijn energiebesparing en duurzame energieopwekking vaak moeilijk afzonderlijk te volgen.
Opmerkingen	-

4.4.2 Aantal zonnepanelen

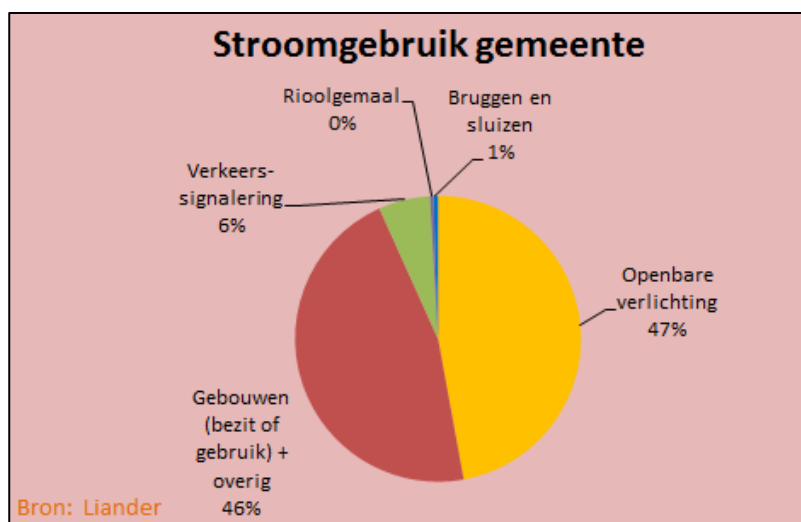
Indicator	Aantal zonnepanelen
Waarde 2015	25.000 zonnepanelen (Energie in Beeld (Eib)): productie 3,38 miljoen kWh =1.996 ton)
Doel 2019	50.000 zonnepanelen
Opgave	25.000 in 4 jaar (6.250 per jaar)
Prestatie 2015	Toename 5.000 stuks (EiB: toename productie met 0,93 kWh
Toelichting	Gegevens uit subsidieverstrekkings.
Nauwkeurigheid	Goed. Wel verschil EiB en Klimaatmonitor: 3,38 miljoen kWh t.o.v. 4,5 miljoen Klimaatmonitor
Goede kant	Waarden specifiek voor Haarlem bekend.
Zwakke kant	Productie deels berekend uit gemiddelden (grootte, vermogen); rechtstreekse meting is met oudere stroommeters (met draaischijf) niet mogelijk.
Wat gaat goed	Toepassing vooral door particulieren stijgt snel.
Wat gaat minder goed	-
Op schema?	Ongeveer (circa 5-6.000 per jaar)
Doorgaan lopend beleid	Ja
Wijziging 2016/2017	-
Andere ontwikkelingen	In totaal in 2015 5 grote collectieve zonnestroomprojecten bezig of van start.
Opsplitsingen/ andere getallen	Klimaatmonitor geeft totale capaciteit 4,5 miljoen kWh= ongeveer 2% van energiegebruik huishouden. Dit tegenover Energie in Beeld (3,28 miljoen kWh
Grafiek:	Infographic. Toename energieopwekking met zonnepanelen volgens cijfers Energie in Beeld.
Opmerking:	Volgens Digipanel enquête (uit 2016) heeft 14% van de panelleden elektriciteit van zonnepanelen. Maar in het panel waren woningeigenaars fors oververtegenwoordigd t.o.v. huurders.

4.5 Speerpunt Gemeentelijke organisatie en Communicatie/educatie

4.5.1 CO2 uitstoot eigen organisatie zonder compensatie

Indicator	CO2 uitstoot eigen organisatie zonder compensatie gasgebruik
Waarde 2015	Verbruik: gasgebruik komt overeen met 1.642 ton CO2 waarvoor nu groencompensatie plaatsvindt. Elektriciteitsgebruik 9.457.332 MW, 100% groene stroom, CO2-bijdrage nihil.
Doel 2019	CO2 uitstoot nihil zonder groencompensatie.
Opgave	1.642 ton CO2 uit gasgebruik terugdringen door energiebesparingsmaatregelen of inzet van hernieuwbare warmtebronnen.
Prestatie 2015	Geen waarden voor 2014 bekend.
Toelichting	Uit opgave Liander.
Nauwkeurigheid	Goed.
Goede kant	Nauwkeurig en specifiek voor gemeente.
Zwakke kant	Pas miv 2015
Wat gaat goed	Gebruik per object/ categorie bekend. Vanaf 2017 nog nauwkeuriger.
Wat gaat minder goed	Noodzakelijke energiebesparing vordert nog nauwelijks, eerst in kaart brengen maatregelen.
Op schema?	Twijfelachtig of doel 2019 haalbaar is.
Doorgaan lopend beleid	Ja. Zie opmerking energielabels eigen organisatie. Eerst inventarisatie afronden.
Wijziging 2016/2017	-
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	Elektriciteitsgebruik 9.457 MWh Hiervan gebruikte de openbare verlichting 4.457 MWh; verkeerssignalering 552 MWh; gebouwen in bezit van gemeente of gemeentelijke functie 4999.426 MWh (incl. overige objecten).
Grafiek	Cirkeldiagram van de voornaamste posten van het elektriciteitsgebruik.
Opmerkingen	-

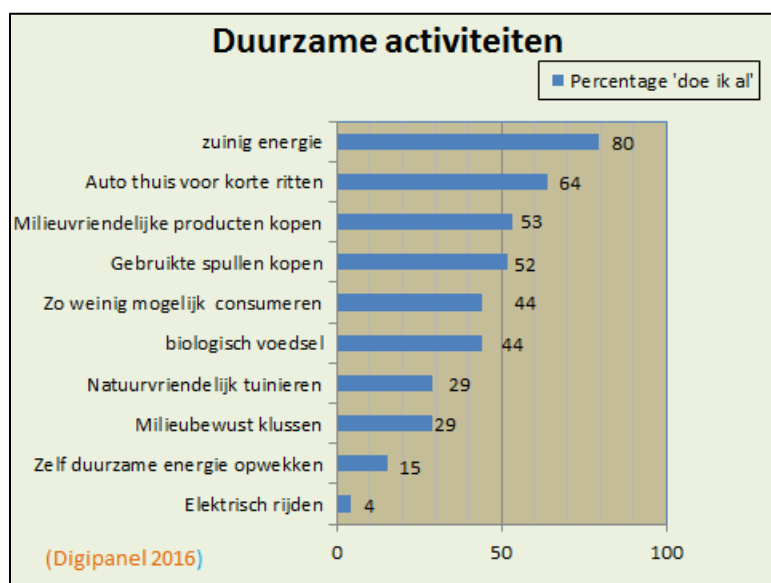

4.5.2 Aantal labelsprongen eigen gebouwen gemeente

Indicator	Aantal labelsprongen eigen gebouwen gemeente
Totaal waarde 2015	Niet beschikbaar. Inventarisatie labels en maatregelen loopt.
Doel 2019	Strategische voorraad gemiddeld 2 labelsprongen.
Opgave	Volgt uit inventarisatie en duurzaam meerjaren onderhoudsprogramma.
Prestatie 2015	(1 ^e jaar van Zijlpoort als energiezuinig en duurzaam verbouwingsproject)
Toelichting	Indicator kan op dit moment nog niet ingevuld worden. In 2016/2017 vindt een inventarisatie plaats van energielabels en worden maatregelen in kaart gebracht en begroot
Nauwkeurigheid	-
Goede kant	-
Zwakke kant	-
Wat gaat goed	Inventarisatie labels en maatregelen wordt nu schematisch aangepakt.
Wat gaat minder goed	
Op schema?	Niet voor doelstelling 2019.
Doorgaan lopend beleid	Ja. In 2016 Zijlpoort beschikbaar gesteld aan zonnecollectief
Wijziging 2016/2017	Liander gaat de energieleveranties nog gedetailleerder specificeren
Andere ontwikkelingen	Centrumbibliotheek als proefproject energieneutraal (voorbereidingen 2016)
Opsplitsingen/ andere getallen	-
Grafiek	-
Opmerkingen	-

4.5.3 Percentage Haarlemmers dat duurzame activiteiten heeft uitgevoerd

Indicator	Percentage Haarlemmers dat duurzame activiteiten uitvoert
Totaal waarde 2015/2016	76% doet al 3 of meer duurzame activiteiten.
Doel 2019	8 procentpunt toename t.o.v. 2015/2016 (=84%).
Opgave	8 procentpunt in 4 jaar tijd (2 procentpunt per jaar).
Prestatie 2015	76%
Toelichting	Digipanelvraag: kunt u van de volgende initiatieven zeggen of u zo wilt bijdragen aan een beter milieu? (percentage dat bij ten minste 3 opties 'doe ik al' aankruist).
Nauwkeurigheid	Voldoende.
Goede kant	Geeft een indicatie van milieubewust handelen en houding ten opzichte daarvan.
Zwakke kant	Lijst van opties niet limitatief, opties circulair gedrag onderbelicht.
Wat gaat goed	De meerderheid van de Haarlemmers is al in meerdere opzichten bezig met duurzaamheid.
Wat gaat minder goed	Er is nog steeds veel terughoudendheid om daadwerkelijk te investeren in maatregelen (muv zonnepanelen).
Op schema	Nulmeting.
Doorgaan lopend beleid	Ja.
Wijziging 2016/2017	-
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	Meest genoemd worden Zuinig zijn met energie (80%), auto thuis laten voor korte ritten (64%), kiezen voor duurzame producten (53%).
Grafiek	Staafdiagram met per activiteit de percentages respondenten die aangaven deze 'al te doen'.
Opmerkingen	-

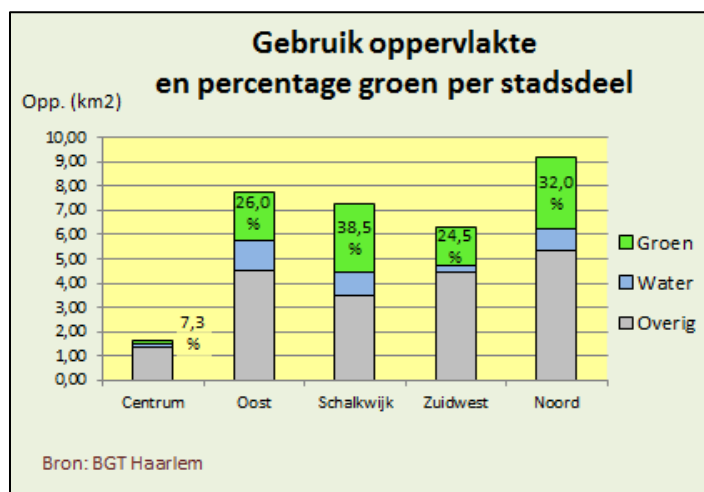
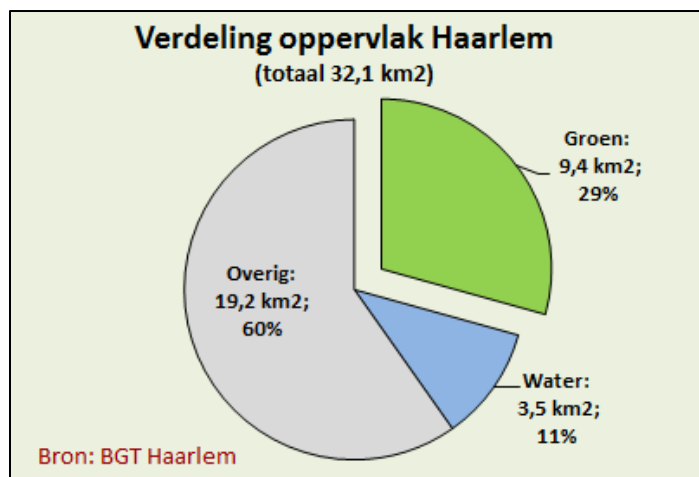
4.6 Speerpunt Ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid

4.6.1 Gemiddelde belevingsscore leefomgeving en openbare ruimte

Indicator	Gemiddelde beleving leefomgeving
Totaal waarde 2014/2015	6,3 (op schaal van 1-10).
Doel 2019	0,5 punt stijging naar 6,8.
Opgave	0,5 punt stijging in 5 jaar.
Prestatie 2015	Stabiel: geen toe- of afname.
Toelichting	Gemiddelde van beoordeling geluid, lucht en ruimtelijke omgeving in Omnibusenquête.
Nauwkeurigheid	Voldoende, als steekproef.
Goede kant	Vat beoordeling van 3 leefomgevingsfactoren samen.
Zwakke kant	Individuele factoren erg uitgemiddeld. Ambitie lijkt erg hoog.
Wat gaat goed	Gemiddeld is het oordeel in elk geval voldoende.
Wat gaat minder goed	Beeld van afgelopen reeks van jaren lijkt verbeteringen door beleid (landelijk of gemeente) niet te weerspiegelen.
Op schema?	Geen verbetering in 2015
Doorgaan lopend beleid	Ja
Wijziging 2016/2017	Meer aandacht voor communicatie.
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	
Grafiek	-
Opmerking	-

4.6.2 Percentage groenoppervlak

Indicator	Percentage groen
Totaal waarde 2016	29,3%
Doel 2019	Gelijk aan 2016 dus 29,3%
Opgave	Geen verdere daling
Prestatie 2015	Nulmeting 2016
Toelichting	Het percentage is berekend op basis van de <i>Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT)</i> van Haarlem.
Nauwkeurigheid	Voldoende mits dezelfde selectiecriteria voor soorten groen worden gehanteerd
Goede kant	Vastlegging van criteria en bijhouden in een monitoring geeft ook een steviger basis voor het groenbeleid.
Zwakke kant	Groenoppervlak wordt sterk gedomineerd door oppervlak van sportvelden en weidegebied. Kunstgras niet herkenbaar. Op dit moment vormen sportvelden geen aparte categorie. Na inventarisatie en kartering daarvan volgt mogelijk aanpassing van het percentage groen voor de indicator.
Wat gaat goed	Groen krijgt ruim aandacht in de Structuurvisie Openbare Ruimte in ontwikkeling
Wat gaat niet optimaal	Groenbeleid voor kortere termijn.
Op schema	Nulmeting
Doorgaan lopend beleid	Nulmeting
Wijziging 2016/2017	-
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	Groen is 29,3% van totaal oppervlak Haarlem, water is 10,9%. Meest groen is Stadsdeel Oost, 38,5% (door buitengebied). Centrum heeft slechts 7,3% groen.
Grafiek	Cirkel diagram en staafdiagram met de verdeling van groen, water en bebouwing per stadsdeel.
Opmerkingen	-

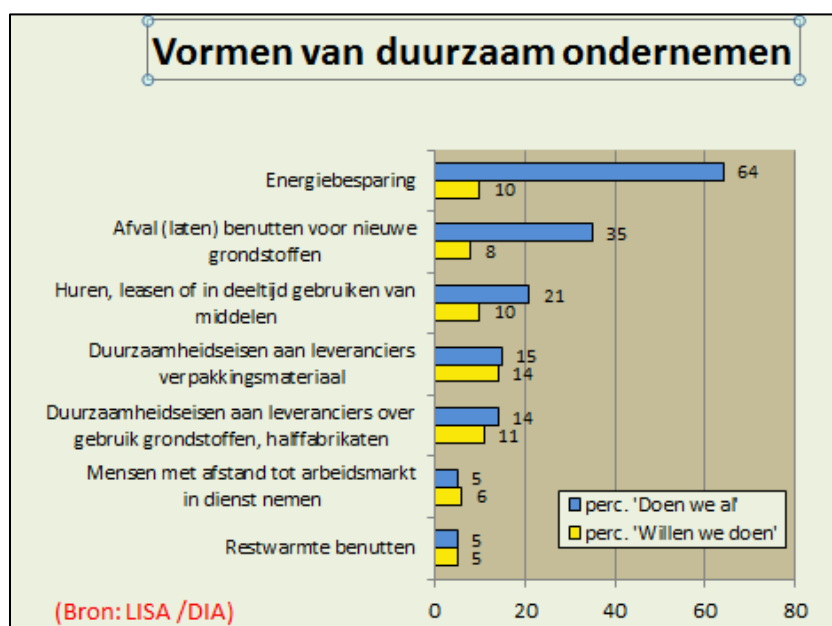
4.7 Speerpunt Duurzame lokale economie

4.7.1 Hoeveelheid huishoudelijk restafval per inwoner

Indicator	Hoeveelheid huishoudelijk restafval
Waarde 2015	278 kg/inw.
Doel 2019	195 kg/inw (conform Strategisch Plan Afvalbeheer SPA).
Opgave	83 kg/inw minder in 4 jaren (dat is 21kg/inw minder per jaar).
Prestatie 2015	2 kg/inw minder t.o.v. 2014.
Toelichting	De hoeveelheid huishoudelijk restafval is het aandeel van het fijne en grove afval dat ook na nascheiding niet verder hergebruikt kan worden.
Nauwkeurigheid	Goed, kan goed en exact gemeten worden.
Goede kant	Indicator geeft aan wat de eindfocus is van alle scheidingsprocedures.
Zwakke kant	-
Wat gaat goed	Als onderdeel van Duurzaam Afval Beheer (DAB, 2014) zijn in 2015 duo rolcontainers uitgereikt bij laagbouw woningen voor het gescheiden inzamelen. Het doel was een scheidingspercentage van 45% of meer in 2016.
Wat gaat minder goed	De DAB doelstelling voor 2016 was niet haalbaar en fors aangescherpte ambities van Rijk en partijen (VANG) vroegen aanvullende stappen.
Op schema?	Niet volgens de DAB doelstellingen. De hoeveelheid restafval van 2015/2016 was uitgangspunt voor het tijdschema van het SPA.
Doorgaan lopend beleid	Aanscherping
Wijziging 2016/2017	Het project DAB wordt vervangen door het SPA. De aangeschafte duo-containers gaan volgens het SPA ingezet worden voor het ophalen van de GF-fractie in de hoogbouw. Met SPA worden andere middelen ingezet om de gescheiden inzameling van herbruikbare afvalstromen te bevorderen. SPA doelstelling is 130 kg/inw restafval in 2022, afvalscheiding 68%
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	Scheidingspercentage in 2015 is 37%, SPA doelstelling voor 2019 is 57%.
Grafiek	-
Opmerkingen	-

4.7.2 Percentage bedrijven waar circulair ondernemen een rol speelt

Indicator	Percentage bedrijven waar circulair ondernemen een rol speelt
Waarde 2016	22%
Doel 2019	Verdubbeling t.o.v. 2015 (2016) dus 44% in 2019
Opgave	22 procentpunt groei van aantal bedrijven waar circulair ondernemen een rol speelt in 3 jaar (dus iets meer dan 7 procentpunt toename per jaar.
Prestatie 2015	Gelijkstellen aan 2016, dus 22%
Toelichting	Betreft perceptie van ondernemer in LISA enquête. Het betreft het aandeel van de respondenten dat aangeeft dat de rol van circulair ondernemen (zeer)belangrijk is in zijn/haar bedrijf.
Nauwkeurigheid	Goed, brede steekproef onder veel bedrijven, 1540 respondenten
Goede kant	Goed moment voor een nulmeting in beginstadium van Circulair via een grote steekproef
Zwakke kant	Gebaseerd op perceptie en begrip van circulair van de ondernemers zelf
Wat gaat goed	Beleid Circulair is nog in beginfase, nog geen evaluatie. In 2015 succesvolle start met festival evenement 'Circus Circulair'.
Wat gaat minder goed	-
Op schema?	-
Doorgaan lopend beleid	Ja, beleid is nog in ontwikkeling
Wijziging 2016/2017	Beleid (plan van aanpak Circulair) opgesteld in 2016
Andere ontwikkelingen	-
Opsplitsingen/ andere getallen	Circa 20% van de bedrijven wil ermee beginnen of een beperkte rol uitbreiden
Grafiek	Staafdiagram van de scores van vormen van <u>duurzaam</u> ondernemen die bedrijf van respondent toepast of wil toepassen. Top 3: energie besparen 64%, afval (laten) benutten als grondstof 21%, huren en leasen i.p.v. kopen 21%.

4.8 Speerpunt externe contacten

4.8.1 Aantal lokale duurzaamheidsinitiatieven

Indicator	Aantal lokale duurzaamheidsinitiatieven
Waarde 2015	10
Doel 2019	Toename met 50% (dus 15 in 2019)
Opgave	5 initiatieven erbij in 4 jaar, dus 1 à 2 per jaar
Prestatie 2015	8 aanmeldingen in 2015
Toelichting	Betreft duurzaamheidsinitiatieven op het gebied van energiebesparing en duurzame energie. Daarnaast zijn er nog een groot aantal groeninitiatieven van wisselende omvang, en beginnen ook circulaire thema's aan de orde te komen.
Nauwkeurigheid	Goed. Monitoring via aanvraag ondersteuningsbudget bewonersinitiatieven
Wat gaat goed	Veel enthousiasme voor oppakken initiatieven. Goed over stad verdeeld (in 4 van de 5 bewoonde stadsdelen). Circa 45 Haarlemmers zetten zich als vrijwilligers actief in voor deze initiatieven. Daarnaast veel ad hoc inzet voor taken bijv. promotie.
Wat gaat niet optimaal	Bestendigheid, het langer laten doorlopen van de initiatieven vraagt aandacht.
Op schema	Ja
Doorgaan lopend beleid	Ja, met extra aandacht voor bestendigen van gestarte initiatieven
Wijziging 2016/2017	-
Andere ontwikkelingen	3 projecten met zonnestroom
Opsplitsingen/ andere getallen	-
Grafiek	-
Opmerkingen	-

4.8.2 Bovenlokale samenwerking (geen kernindicator)

Deelname in samenwerking op bovenlokaal niveau is niet als indicator benoemd, omdat zulke samenwerkingsverbanden onderling teveel verschillen om het aantal als maat te nemen. Tot de belangrijke bovenlokale contacten en partners voor Haarlem voor duurzaamheidsthema's behoren onder meer: ·Landelijk: het G32 Bestuurdersplatform Duurzaamheid (wethouder is voorzitter) en het VNG Bestuurdersnetwerk; ·Interregionaal: de MRA (wethouder is trekker Gebouwde Omgeving); ·Provinciaal: Provincie Noord-Holland (ook buiten MRA verband)·Paraplu-organisaties: onder meer het Klimaatverbond.